

(/)

🏠 (/)

> Danmark - Historie og topografi ([http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11)

11-11)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>)

> Trap Danmark 13 Horsens, Odder, Samsø og Hedensted

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11/trap-danmark-12-aarhus>)

Trap Danmark 13 Horsens, Odder, Samsø og Hedensted

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 2078

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11/trap-danmark-13-horsens-odder-samsoe-og-hedensted)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11/trap-danmark-13-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11/trap-danmark-13-horsens-odder-samsoe-og-hedensted)

[horsens-odder-samsoe-og-hedensted](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11/trap-danmark-13-horsens-odder-samsoe-og-hedensted)) **t** (<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten

kan ses på [http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11/trap-danmark-13-horsens-odder-samsoe-og-hedensted)

[11-11/trap-danmark-13-horsens-odder-samsoe-og-hedensted](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11/trap-danmark-13-horsens-odder-samsoe-og-hedensted)) **in**

(<http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/historie-og-topografi-11-11-11/trap-danmark-13-horsens-odder-samsøe-og-hedensted&title=>)

Trap Danmark, 6. udgave, bind 13. Horsens, Odder, Samsø, Hedensted.

Udgivet af Trap Danmark A/S og Gads Forlag A/S. 2020. 354 sider

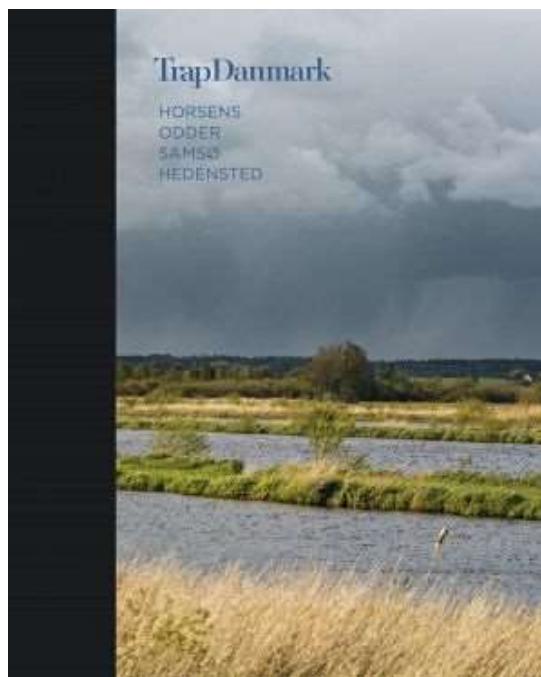
Af Poul Porskær Poulsen, historie-online.dk

Med bind 13 bliver vi i den østjyske muld med hele fire, temmelig forskelligartede kommuner. Horsens, der er domineret af en stor by, den lille Odder kommune, der har holdt fast i sin selvstændighed, og det samme har Samsø, men den er jo også helt omgivet af vand, og Hedensted, hvor tre mindre kommuner er blevet slået sammen til én, men stadig med en vis decentralisering. Alt i alt med en befolkning i de fire kommuner på godt 260.000, hvoraf Horsens med mere end 90.000 er den største, mens Samsø kun har godt 3.600 fastboende (men mange flere om sommeren).

65 % af indbyggerne i Horsens Kommune bor i den gamle industriby Horsens. Kommunen strækker sig fra det inderste af Horsens Fjord i øst til Mossø og Salten Langsø i nordvest og er en sammenlægning af Horsens, Gedved og Brædstrup kommuner i 2007. Brædstrup er tidligere stationsby, og her bor 3.600 indbyggere, og i Gedved, hvor især seminariet har præget byen, bor nu ca. 2.300.

Byen Horsens har rødder tilbage i vikingetiden, og i middelalderen blev Horsens købstad. Industrien begyndte at vokse frem i 1800-årene ikke mindst hjulpet frem af jernbanen – jernindustri, tekstilproduktion, tobaksproduktion og senere fjernsynsproduktion på fabrikken Arena mm. Men det monumentale statsfængsel kom også efter anlæggelsen i 1853 til at spille en stor rolle for byen. Her har siddet nogle af de kendteste forbrydere, herfra er sket spektakulære fangeflugter, og den sidste halshugning blev eksekveret i gården på Horsens Tugthus i 1892. Fængslet er i dag et spændende museum, men det er også stedet for en masse arrangementer, såsom musikkoncerter og den årlige krimimesse. Selve fængslet ligger nu på Enner Mark uden for byen.

Men det er hovedbyen Horsens, der spiller den dominerende rolle i kommunen – tidligere en udpræget industriby med havn, men nu er der ændret fokus til at være præget af kulturen – som nævnt med fængslet i spidsen, men også med et industrimuseum, et kulturhistorisk museum og et godt kunstmuseum. Desuden har der været arrangeret meget store rockkoncerter i Horsens (bl.a. med Rolling Stones), der er middelalderfestival, et flot teater mm. Men stadig er byen socialdemokratisk, som den har været siden 1918, hvor den første borgmester fra dette parti satte sig i spidsen. Og der er stadig socialdemokratisk borgmester. Men kommunen har også ni endnu eksisterende herregårde, landets næsthøjeste punkt, Yding Skovhøj, og i Kattegat ud for fjorden ligger øen Endelave, som også hører til Horsens Kommune.

Horsensvirksomheden Arena var i 1960'erne Danmarks største producent af tv-apparater. Den udsprang i 1955 af cykel- og radioproducenten Hede Niensens Fabrikker (senere Hede Nielsen). Få år efter brød tv igennem i den almindelige offentlighed i Danmark, bl.a. med den fjernsynstransmitterede indsamling til Ungarnshjælpen i 1957. Arenas udvikling af især billedkvaliteten på fjernsynsapparaterne gjorde deres apparater meget populære, og allerede i 1950'erne blev de solgt i både ind- og udland. Historien om virksomhedens op- og nedture var inspiration til den fiktive radiofabrik Bella i DRserien Krøniken. Da fabrikken brændte i 1970, blev den genopbygget i samarbejde med den engelske Rank-koncern, og fjernsynsapparaterne blev herefter solgt under navnet Rank Arena. Fabrikken gik konkurs i 1979. Foto: Danmarks Industrimuseum, Horsens Foto fra 1958.

Byen Odder havde præg af at være købstad allerede i midten af 1800-årene, men den egentlige købstadsstatus opnåede byen aldrig. Byen er fortsat stationsby – nu for letbanen fra Aarhus, og der er en mængde små virksomheder i kommunens hovedby med godt 12.000 indbyggere, hvoraf mange pendler til især Aarhus. I kommunen bor der i alt 22. 675 indbyggere.

Der bor omkring 1500 i den anden vigtige by i kommunen, Hou. Fisker- og færgebyen Hou ligger på kommunens 95 km lange kystlinje og opstod først i 1800-tallet som et lille fiskerleje, hvor der blev etableret havn i 1881. I dag afgår færgerne til Tunø og Samsø fra Hou, ligesom der er lystbådehavn. Også Norsminde lidt længere mod nord har lystbådehavn. Den lille (næsten) bilfri ø Tunø hører også til Odder Kommune og er i sommerhalvåret præget af en del turister. Det er interessant, at navnet Hou først blev officielt anerkendt i 2019 (jeg har altid troet, det hed Hou) – indtil da var det officielle havn Hov, men det blev ændret efter massive protester og en masse underskrifter på kravet om et "nyt" navn. Det er værd at bemærke, at landbrug stadig spiller en stor rolle i kommunen, men i forhold til tidligere koncentreret på færre hænder og specialiseret om forskellige afgrøder. Kommunen har hele to højskoler. Odder Højskole og Egmont Højskolen. Mod syd ligger Alrø i Horsens Fjord.

Forårskurset 2019 nærmer sig sin afslutning på Egmont Højskolen. Skolen er opkaldt efter Egmont H. Petersens Fond (nuværende Egmont Fonden), som donerede pengene til de nye bygninger, der blev indviet i 1961. Da Holsatia Højskolen slog dørene op for det første elevhold i efteråret 1956, var det den første folkehøjskole i verden for mennesker med fysiske handicap. Initiativtager og skolens første forstander, Oluf Lauth, var selv handicappet og kendte til stedet, den tidligere villa Holsatia i Hou. Siden midten af 1940'erne var villaen blevet drevet som feriested for svært handicappede af Sahva Fonden, en erhvervsdrivende fond med almennyttige formål, der var stiftet i 1872 under navnet Samfundet og Hjemmet for Vanføre. Den gamle villa, som førhen havde lagt navn til højskolen, blev revet ned i 1960.

Foto: Mads Krabbe/Trap Danmark

Vi tager færgen fra Hou til Sælvig på Samsø. Øen med de bedste kartofler, velbevarede landsbymiljøer, herregårde og turister i massevis (måske ikke i år 2020). De tre et halv tusind faste beboere er fordelt i en række landsbyer på den langstrakte ø, fra Vesborg Fyr i syd til Issehoved i nord og på det bredeste sted fra Ballen i øst til Koldby Kås i vest. Samsø er også øen, der har besluttet sig for at være CO2-neutral, så der er en masse vedvarende energiproduktion.

Samsø var i stenalderen to adskilte øer, men de voksede sammen ved Stavns Fjord. Det er også her man finder den 500 meter lange Kanhavekanal, der havde betydning for skibene i jernalder og vikingetid. Den centrale placering gjorde Samsø til et yndet mødested i middelalderen, hvor øen hørte under kronen, ligesom der er mange middelalderlige borganlæg.

Den største by er den centralt beliggende Tranebjerg, hvor der bor 8-900 indbyggere – i Onsbjerg er der 244 indbyggere og i Nordby med det velholdte bindingsværk og det pittoreske gadekær bor godt 200. Så det er ikke store samfund, der er tale om – men når der er festival, har færgerne til Sælvig og Ballen travlt med at transportere turister til øen. Der er en råvarefestival, hvor en række lokale producenter viser deres frembringelser, der er Samsø Festival, hvor den rytmiske musik samler mange – og så er der en ganske unik operafestival, som samler mennesker på steder, man ikke lige skulle have regnet med, fx i den gamle færgehavn i Koldby Kås, på flyvepladsen og som billedet viser ved Langør Lystbådehavn en morgen i juli 2017. (Bare for at vise, at anmelderen selv har været der!)

Som kuriosum kan det nævnes, at Samsø har en socialdemokratisk borgmester, Marcel Meijer, som er hollænder og først i 2020 fik dansk statsborgerskab.

Fra kysten neden for Nordby Bakkers stejle klint er en flok turister på vej op gennem kløften Balleskår til Ballebjerg, som med sine 64 m er Samsøs højeste punkt. I stenalderen var havniveauet højere end i dag, og Samsø var delt i to øer. Ved Nordby Bakker åd bølgerne af klinterne, og det eroderede materiale blev aflejret i det flade område lige nord for den nuværende Stavns Fjord. Sammen med den relative landhævning forbandt det med tiden de to øer til den sammenhængende Samsø, man kender i dag. Foto: Mads Krabbe/Trap Danmark, 2019

Og endelig kommer vi til Hedensted Kommune, hvor der bor næsten 47.000 mennesker. Mod vest er kommunen præget af moser og kær, mod øst af den 78 km lange kyststrækning, hvoraf en del er i hhv. Horsens og Vejle Fjord. Kommunen har flere herregårde, fx Palgård med de årlige sommerspil og Barritskov, hvor den succesrige virksomhed Aarstiderne – dem med grøntsagskasserne – holder til.

Stationsbyen Hedensted med næsten 12.000 indbyggere er hovedbyen, men der er en udstrakt grad af decentralisering, således at en del kommunale aktiviteter fortsat hører hjemme i de to tidligere kommunecentre, Juelsminde og Tørring. I havne- og turistbyen Juelsminde bor der ca. 4.000 indbyggere. Herfra var tidligere færgefart, og byen var også stationsby, men nu er det først fremmest turismen, byen lever af. Den tidligere stationsby Tørring dannede sammen med højskolebyen Uldum indtil 2007 fælles kommune. Det er også værd at nævne Hjarnø med færgeforbindelse til Snaptun, udflugtsstederne ved Vejle Fjord samt Vejlefjord Sanatorium, hvor der tidligere blev behandlet tuberkulosepatienter i massevis.

Østjyske Motorvej gennemskærer kommunen på strækningen mellem Vejle og Horsens. Her ses den i nordgående retning lige før afkørslen til Hedensted og Løsning med virksomhederne Østjysk Våbenhandel A/S og Flextek A/S, der som mange andre skilte tydeligt med deres navn. Foto: Jens Nørgaard Larsen/Trap Danmark, 2019

Som man kan se på stikordene ovenfor, så kommer læseren vidt omkring i bind 13. Og sådan plejer det jo også at være i Trap Danmarks 6. udgave. Beskrivelserne er relativt korte og går fra landskabets dannelse og naturens mangfoldighed, over den historiske udvikling fra oldtid til nutid, hvor de fire kommuner udviser stor forskellighed, de store og mindre byers udvikling, kulturens mangfoldighed, som også her er stor – til dagens samfund. Som sædvanlig grundigt og velskrevet med mange fine fotos – nye såvel som ældre – så man får et godt indtryk af det område, der her er beskrevet. Og registeret gør, at man kan søge oplysninger om lige netop den lokalitet eller person, som man har interesse i. Trap-serien er skam værd at kigge i – der er mulighed for at blive klogere på vort land.

[Historie-online.dk, den 14. april 2020]